

Billedanalyse

Det er ingen god idé at bruge det følgende skema mekanisk punkt for punkt i den tro, at man så automatisk skulle komme frem til relevant resultat. Skemaet kan bruges som "idébank", men dets nytte afhænger af brugerens egen omtanke og opfindsomhed.

Komposition

Caravaggio: *Judith og Holofernes*
(ca. 1598. Olie på lærred. 144 x 195 cm. Galleria Nazionale dell'Arte Antica, Rom)

Midten er ofte et kompositorisk samlingspunkt. De figurer, der er placeret i billedets lodrette midterakse har særlig indholdsmæssig betydning.

Symmetri omkring midteraksen giver billedet et statisk præg.

Venstre side kan normalt bære de tungeste og største flader, uden at billedet vælter.

Læseretningen er i vores kultur fra venstre mod højre.

Diagonalkomposition giver et billede dynamik.

Det gyldne snit: I stedet for at placere de vigtigste billedelementer direkte i midten kan man forskubbe dem lidt. Fra antikken har man kendt formlen for det gyldne snit, der siges at dele en linie eller flade på det smukkeste sted. - opdel den lange og den korte side i 8/8 dele, derefter mål 3/8 ind fra hvert hjørne, og trække linjerne vertikalt/horisontalt derfra. Midterfeltet består således af 2/8 og yderfelterne af 3/8. - I en billedflade bliver der fire gyldne snit, og i deres skæringspunkter kan vigtige indholdsmæssige elementer være anbragt.

Rum

Rum skabes i et billede ved at gøre nære ting store og fjerne ting små, samt ved at gøre farverne koldere og mere slørede i baggrunden.

Overlapping og *repousoir* er betegnelser for rumskabende virkemidler.

Repousoir er betegnelsen for en stor forgrundsfigur, der ligefrem skubber resten af billedet bagud.

Forgrund, mellemgrund, baggrund er en inddeling af billedet i dybden.

Centralperspektivet har været vigtig for organiseringen af billedrummet lige fra renæssancen. Alle billedets indadgående linier (= ortogonaler) mødes i ét punkt: forsvindingspunktet. Det er væsentligt for billedets tolkning at finde dets forsvindingspunkt.

Opløsning af rumvirkningen sker i modernismen. man kan lave "flade" billeder som i middelalderen eller lade hver ting i billedet have sit eget perspektiv.

Billedafskæring

En kraftig beskæring af motivet kan være med til at understrege billedets karakter af et virkelighedsudsnit: Virkeligheden fortsætter der, hvor billedet holder op. Når man derimod gengiver motivet ubeskåret, er dette med til at underbygge en opfattelse af billedet som et afsluttet hele, der er noget andet og mere end en afspejling af virkeligheden.

Synsvinkel

Synsvinkel er betegnelsen for betragterens stilling i forhold til billedets motiv.

Normalperspektiv er den neutrale synsvinkel, hvor betragteren er på højde med motivet. (Anvendelsen af normalperspektiv markerer en holdning til motivet?)

Frøperspektiv er en synsvinkel, hvor motivet iagttages nedefra.

Anvendelsen af frøperspektiv markerer en holdning til motivet.

Fugleperspektiv er en synsvinkel, hvor motivet iagttages ovenfra.

Anvendelsen af fugleperspektiv markerer en holdning til motivet.

Bevægelse

Når man taler om begrebet om bevægelse i et billede, har det ikke umiddelbart noget at gøre med om billedet viser et motiv i bevægelse.

Statisk. Et statisk billede hviler kompositorisk i sig selv. Symmetri, regelmæssige former som cirkel og kvadrat giver ro.

Dynamisk. Uregelmæssige former og diagonallinjer skaber spænding og uro.

Ritmisk. Når bestemte former i et billede gentages med variationer, taler man om rytmisk bevægelse.

Lys

Naturligt lys fra himlen giver normale slagskygger og egen-skygger. *Slagskygge* er den skygge, ting kaster på jorden, og egen-skygge er de skyggevirksomheder, lyset skaber på tingene, som er med til at tydeliggøre tingenes form i billeder.

Begge former for skygge markerer tydeligt, hvorfra lyset kommer.

Belysningslys kommer fra en angivet lyskilde, f.eks. en lampe eller et vindue.

Symbolisk lys er lys, som ikke har en naturlig lyskilde. traditionelt kommer det fra Gud og det rammer "de gode". "De onde" derimod står i skygge. At lys symboliserer noget godt og mørkt noget ondt bruges i mange sammenhænge.

Ophævelse af en samlet belysning findes i modernismen, hvor montageformen og collageformen betyder, at hver ting er forskelligt belyst.

Farver

Grundfarverne gul, blå, rød er de farver alle andre farver er dannet af.

Blandes grundfarverne indbyrdes. får man *de sekundære farver* orange grøn og violet. Ved at blande disse seks farver indbyrdes opnås de øvrige nuancer. Vær også opmærksom på sort/hvide billeder. *Komplementærkontrasten* er den størst mulige farvekontrast.

Billeder, hvori der arbejdes med de farver, der ligger længst fra hinanden i en *farvecirkel*: Blå/orange - gul/violet - rød/grøn - virker stærke og ofte glade.

Varm farveharmonier dannes af gul-rødlige farver. *De varme farver* kan bruges til at udtrykke varme følelser, erotik eller glæde. Kold farveharmonier dannes af blå-grønne farver. *De kolde farver* kan bruges til at udtrykke kolde følelser eller noget sagligt, nøgternt. *Farvesymbolik* forekommer i bestemte billedgenrer og en farve kan have mange betydninger, så man må se nøje på sammenhængen. Farvesymbolikken i moderne reklamer er som regel let at afkode, for den er beregnet for moderne betragtere. I et gammelt billede kan det være sværere at afgøre, om en farve fungerer symbolsk.

Kropssprog

Ved en formel billedanalyse er det også vigtigt at bemærke evt. personers kropssprog. Læg især mærke til ansigtets (-ernes) udtryk/"mimik".

Lukket kropssprog betyder, at personerne med arme, ben og ansigtsudtryk markerer, at de lukker af for omverdenen.

Åbent kropssprog betyder, at personerne markerer åbenhed og imødekommenhed over for verden og evt. andre personer i billedet.

Personernes placering i forhold til hinanden.

Bestem evt. antal, alder, køn, påklædning etc. Derefter kan man undersøge personernes placering i forhold til hinanden og i forhold til omgivelserne dvs i hvilket rum de udfolder sig i. Er personerne placeret tæt ved hinanden betyder det også nærhed i overført betydning. Er de placeret langt fra hinanden, har de ikke meget med hinanden at gøre - eller er de måske endda fjendtlige over for hinanden. - *Blikretningen* har stor betydning i denne sammenhæng.

Vær opmærksom på eventuelle *modsetsningspar* såsom:

- mand/kvinde
- overklasse/underklasse
- ung/gammel
- magt/afmagt
- styrke/svaghed
- etc.

Fortolkning / budskab

foto: Margaret Bourke-White
LIFE magazine. Feb. 15, 1937.
Mad-kø i Louisville, Kentucky,
efter en oversvømmelseskatastrofe
(Ohio River flood of 1937).

Billedets fortælling

Har man identificeret ting og personer, bliver det næste skridt at afgøre, hvad der egentlig foregår på billedet. Mange billeder kan opfattes som illustrationer af en hændelse eller et hændelsesforløb. Man kan da spørge, hvad der er gået forud for situationen på billedet, og hvad der evt. vil følge efter.

Symboler og tegn

En præcis beskrivelse af billedets motiv og fortælling vil ofte forudsætte en fortolkning af billedets symboler og tegn. Ikke kun de egentlige symboler, men også den betydning, der ligger f.eks. i ansigtsudtryk, bevægelser, gestik, attituder, placering, størrelsesforhold, kontakt, særlig farveanvendelse og anvendelse af lys/skygge.

Før spurgte vi: *Hvad forestiller billedet?*

Nu spørger vi: *Hvad betyder billedet?*

Billedets budskab

Vi er nu ovre i det mere generelle spørgsmål om *billedmagerens hensigt* med billedet, som det fremgår af det samlede billedudtryk. I nogle billedtyper som f.eks. politiske karikaturtegninger er budskabet ret entydigt. Andre billeder er flertydige, enten fordi billedmageren har søgt "objektivt" at registrere virkeligheden, eller fordi han/hun har gjort sit arbejde åbent for flere fortolkninger.

Afsender / modtager

Endelig kan man søge nærmere at bestemme *billedets funktion/hensigt*. Hvem er afsender af billedet? Er det kunstneren eller løser han/hun blot en bunden opgave? Hvem er billedet beregnet for? har det været tiltænkt et snævert publikum, privatlivet eller offentligheden? Hvad er billedet beregnet til? Har det skullet pynte, præsentere, minde om, meddele, overtale eller provokere.

Historisk sammenhæng/ideologi

Bestemmelse af de menneske- og samfundsfølelser, der ligger bag det billedmæssige udtryk, og placering af billedet i dets *samfundsmæssige sammenhæng/kontext*.

Man kan se materialet i forhold til andre billeder og tekster. Men kan udlede de oplysninger, der ligger ud over, hvad billedmageren bevidst har villet fortælle, de værdiforestillinger og holdninger, der sætter sig igennem bag om ryggen på billedets afsender. Hvad siger billedet om billedmagerens ofte ubevidste grundopfattelser og i hvilket omfang er disse grundforestillinger udtryk for en bestemt tid og/eller samfundsgruppe?

(I teksten indgår klip fra bogen Billedanalyse af Jane Kristensen og Jørgen Riber Christensen, Daneklærerforeningens Forlag 1989)